

статей, що поєднує 2500 електронних версій періодичних видань, котрі випускаються «Ельзевіром», а також серіальних видань та близько 10 тисяч електронних книг, які належать видавництву «Ельзевір».

У своїй повсякденній діяльності «Ельзевір» прагне домогтися кращих результатів досліджень при помірних витратах; веде активні пошуки джерел фінансування таких досліджень; забезпечує високий рівень освіти; оперативно вирішує питання менеджменту інновацій – впроваджені результатів таких досліджень.

Нині «Ельзевір» приділяє велику увагу якості власних публікацій. На сьогодні оцифровані майже всі архіви, видані до 1995 р., і на цей момент глибина ретроспекції сягає 1823 р. Кожного року автори подають дедалі більше публікацій. Щорічне зростання їх пропозицій становить 11,3 %, а зростання кількості електронних публікацій «Ельзевіру» – лише 3,5 %.

Доповідач наголосив, що для підвищення ефективності своєї роботи «Ельзевір» досить часто вдається до соціологічних досліджень. Наприклад, в останньому опитуванні брало участь майже 10 тисяч студентів різних навчальних закладів, які мали визначити: яку пошукову та аналітичну платформу для виконання інформаційних досліджень вони вважають найкращою. Близько 75 % опитаних визнали кращою платформу «Ельзевір». Саме це дає змогу «Ельзевіру» постійно пропонувати інноваційні заходи та збагачувати можливості пошукової системи SciVerse, зокрема, забезпечити доступ до цієї системи з різних типів і видів мобільних пристроїв. Якщо взяти Scopus, то він зараз надає найбільшу базу даних, що забезпечує визначення індексів цитування і базується на 19 тисячах періодичних видань, які надходять від 5000 видавництв.

Важливою для компанії є проблема включення національних, тобто опублікованих на території відповідної країни, наукових періодичних видань. На сьогодні в базі Scopus знаходяться 44 періодичні видання, які публікуються або публікувалися на території України, хоча лише половина від їх загальної кількості, тобто 21 журнал, індексується. Решта з різних причин (припинення публікації, втрата конкурентоздатності тощо), залишаючись у Scopus'і, не поповнює свої архіви.

І. Гандзяк наголосив, що це досить важливе питання, адже для підвищення рейтингу наукових досліджень українських

вчених вкрай важливо, щоб вітчизняні журнали дедалі більше підключалися до системи міжнародного цитування і висловив впевненість, що в майбутньому даний процес динамічно розвиватиметься саме на користь України.

Після завершення пленарного засідання робота конференції продовжилася у секціях:

- Інноваційні трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності;
- Стратегії технологічної модернізації наукових бібліотек;
- Бібліотека і розвиток доступу до правової та соціально значущої інформації;
- Біографічна інформація в сучасному освітньому, науковому, культурному інформаційному просторі;
- Рукописна, книжкова та архівна спадщина України: проблеми створення цифрового інформаційного ресурсу.

Особливий інтерес у учасників конференції викликали семінар «Наукова періодика в умовах глобалізації» та круглий стіл «Новітні технології збереження бібліотечних фондів».

У рамках конференції також відбулося спільне засідання Асоціації бібліотек України, Ради директорів наукових бібліотек та інформаційних центрів академій наук – членів Міжнародної асоціації академій наук. У його роботі взяли участь керівники і фахівці провідних бібліотек України – членів АБУ, зарубіжні гості.

Під час конференції демонструвалися різноманітні інформаційні ресурси. Учасники конференції мали змогу ознайомитися з електронною книжковою виставкою: «Наукові видання Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського 2011–2012 рр.», виставкою-демонстрацією «Віртуальна книжкова полиця», книжковими виставками «Нові видання вчених-суспільствознавців Китайської Народної Республіки», «Карикатура як мистецтво відображення світу: історія і сучасність», «Бородінська битва – 200 років», «Видатні книгознавці та бібліографи українського зарубіжжя», «Український науковий інститут книгознавства: до 90-річчя створення».

Жанна Самохіна,
мол. науковий співробітник НБУВ

Інноваційні трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності

У роботі секції «Інноваційні трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності» взяло участь понад 70 осіб, зокрема, керівники, наукові співробітники, провідні фахівці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ), Державної публічної науково-технічної бібліотеки Росії (Москва, Росія), Національної парламентської бібліотеки України (НПБУ), Національної наукової медичної бібліотеки України, Національної історичної бібліотеки України, Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського, Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України, Державної наукової

архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного, Державної бібліотеки України для юнацтва, Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету, Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету «Київський політехнічний університет», Бібліотеки Інституту біології південних морів ім. О. О. Ковалевського НАН України; викладачі вищих навчальних закладів – Національної академії державного управління при Президенті України, Київського національного університету культури і мистецтв, Харківської державної академії культури, Національної ака-

демії керівних кадрів культури і мистецтв, Національного авіаційного університету, Рівненського державного гуманітарного університету, Інституту проблем сучасного мистецтвознавства НАМУ.

На секційному засіданні було заслухано 29 доповідей з актуальних питань діяльності бібліотечних установ на етапі входження України у глобальний інформаційний простір. Присутніми активно обговорювалися проблеми розвитку бібліотечно-інформаційної галузі, зокрема, трансформації сучасної бібліотеки у період переходу від функціональної до процесно-орієнтованої моделі, особливості управління діяльністю сучасних бібліотечних установ, формування інноваційної політики та впровадження інновацій, координація комплектування бібліотек України, нові підходи до аналітико-синтетичного опрацювання інформації, створення інформативного електронного середовища та удосконалення бібліотечних сервісів з використанням нових електронних технологій, реалізація державної цільової національно-культурної програми «Бібліотека-XXI» тощо.

Відкриваючи секційне засідання, заст. генерального директора НБУВ, канд. іст. наук. **В. І. Попик** наголосив, що в сучасних умовах бібліотечна справа опинилася на самому вістрі процесів розроблення та впровадження нових підходів і технологій – управлінських, інформаційних, виробничих, соціальних, гуманітарних. Відбувається доволі динамічна зміна методів інформаційної діяльності. Формується глобальний електронний бібліотечно-інформаційний простір, причому в умовах гострої конкуренції. Питання нині стоїть так – або бібліотеки швидко опанують новими методами, запропонують сервіси принципово більш високого рівня, або будуть відкинуті на узбіччя суто «електронними» інформаційними корпораціями. Усе це свідчить про необхідність вироблення оновленої інноваційної стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної справи в Україні, осмислення місяця у ній НБУВ, інших провідних бібліотек, які повинні діяти спільно, доповнюючи і підтримуючи одна одну. При цьому під інноваціями потрібно розуміти не певну раціоналізацію бібліотечно-інформаційної роботи, а кроки, спрямовані на досягнення її принципово нової якості. Тому дуже важливо знати, що нового з'явилося у бібліотечно-інформаційній справі у світі, як бачаться перспективні напрями її подальшого розвитку, який досвід і як саме може бути використаний в Україні. В. І. Попик висловив сподівання, що участь у роботі секції провідних вчених і спеціалістів, керівників бібліотечної справи дасть змогу вийти не лише на ґрунтовні теоретичні узагальнення, а й серйозні практичні рішення.

У своїй доповіді «Реалізація програми створення «Бібліотеки-XXI» як складова формування національного бібліотечно-інформаційного простору України» В. І. Попик зазначив, що реалізація цього великого проекту може і повинна сприяти подоланню відчутного відставання України у формуванні електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів, покликаних забезпечувати стрімко зростаючі потреби сфер освіти, науки, культури, а також державного управління й репрезентації нашої держави у світі. Однак, для успіху справи необхідно спільними зусиллями спеціалістів-бібліотекарів виробити більш чіткі концептуальні уявлення про призначення загальнонаціонального ресурсу, що створюється, про принципи його побудови, змістовне наповнення, нарешті, про спосіб його функціонування.

Концепція програми розбудови «Бібліотеки-XXI», на жаль, залишилася значною мірою формальним документом, який

окреслив лише загальну мету її реалізації. При цьому не можна визнати життєдайними ідеї формування загальнонауккової електронної бібліотечної системи як жорстко централізованої, побудованої переважно поза існуючими бібліотечними установами, системи. Для світової практики це вже давно пройдений етап пошуків, відкинуті самим життям організаційні й технологічні рішення.

Бібліотечному співтовариству, наголосив доповідач, необхідно рішуче відстоювати розподілений характер ресурсу, що створюється, інакше всі наполягання на його централізації, які суперечать й чинному законодавству України, зупинять реалізацію проекту і зведуть все нанівець. Важливо також домогтися використання тих програмних засобів, які розроблені провідними світовими корпораціями для широкого ринку, довели свої переваги і будуть тривалий час підтримуватися у майбутньому, а також сприяти переходу на більш високий рівень. Головною запорукою успіху є «горизонтальна» координація справи формування електронного ресурсу, насамперед, на рівні провідних вітчизняних бібліотек – за підходами, тематичними напрямками. Наприклад, для Національної парламентської бібліотеки України, це – «Культура України», чітко і з перспективою обраний напрям для задоволення освітніх потреб широкого загалу. У НБУВ таких напрямів кілька: історико-культурні пам'ятки, наукове українознавство, право, державний й суспільнополітичний розвиток, науково-технічна література. У регіональних бібліотеках на першому місці, напевно, повинна бути проблематика місцевої історії, краєзнавства, це те, що їм під силу зробити. При всьому тому, для централізованого депозитарію електронних фондів теж знайдеться місце, і досить важливе. Існує величезний пласт літератури, яка дійсно може бути у ньому представлена, без ущемлення прав, інтересів бібліотек і архівів. Йдеться про розміщення у ньому творів українських письменників для шкільного і загальноосвітнього читання, підручників й посібників, довідників для школярів і студентів, популярної літератури для дорослих з педагогіки, психології, медицини, садівництва, технічних знань і багатьох подібних дуже корисних і важливих для піднесення загальної культури населення напрямів.

В. І. Попик зазначив, що принципово важливим є питання співвідношення у «Бібліотеці-XXI» книжкових пам'яток і нової літератури. Нині всі бібліотеки сканують переважно літературу до 1930-х рр. Але потрібно розраховувати так, щоб собівартість сканування відповідала читацькому попиту. Крім всього іншого, тут варто передбачити проведення ґрунтовних соціологічних досліджень читацьких запитів, а також пошуку дієвих правових, фінансових, організаційних засад представлення нової літератури.

Упровадженню інновацій бібліотеками України та їх трансферу було присвячено доповідь-презентацію проф. Харківської державної академії культури, д-ра наук із соціальних комунікацій **Г. В. Шемасвої**. Вона, зокрема, зауважила, що інновації зорієнтовані на зміни, які істотно впливають на всі технологічні ланки сучасної бібліотеки. Сьогодні в Україні здійснюються інноваційні проекти за різними напрямками, а саме, інформаційно-технологічним, організаційно-функціональним, соціально-кадровим, економіко-правовим, методично-науковим, інтеграційним. При цьому об'єктами інноваційної діяльності виступають: інноваційні програми та проекти; нові знання та інтелектуальні продукти; процеси автоматизації та інтернетизації; організаційні рішення, котрі удосконалюють якість бібліотеч-

ного обслуговування; механізми зміцнення партнерства з різними установами і організаціями та нові підходи до бібліотечних послуг. Безперечним є те, що ефективність упровадження інновацій залежить від їх трансферу, а саме від його складових: трансферу знань, трансферу технологій та трансферу інновацій. У цьому контексті, для успішної реалізації інновацій, актуальними є проведення аналізу стану бібліотечної системи та інноваційної ситуації, виявлення та проведення експертизи існуючих інноваційних рішень у бібліотеках, всебічна оцінка можливостей здійснення інновацій, визначення необхідних умов для ефективного упровадження та функціонування інновацій, створення бази даних бібліотечних інновацій.

Пров. науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **О. В. Воскобойнікова-Гузєва** виступила перед присутніми з доповіддю «Модернізаційна стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної сфери». Вона зазначила, що під модернізацією бібліотечно-інформаційної діяльності слід розуміти якісне покращення форм, методів, результатів діяльності бібліотек, а також удосконалення способів управління як окремими бібліотечно-інформаційними установами, так і бібліотечною системою країни загалом, із обов'язковим врахуванням світового досвіду та національних здобутків.

Вироблення модернізаційної моделі розвитку (ММР) бібліотечно-інформаційної сфери доповідачка запропонувала здійснити, ґрунтуючись на модернізаційних теоріях як універсальному методі історичного дослідження, соціосинергетичних підходах до розвитку бібліотеки як соціальної системи та розумінні сучасної бібліотеки як «території інформаційної свободи», центру міжкультурної та міжособистісної комунікації, як складової загальноцивілізаційного інформаційного простору, котра притаманними їй методами формує і транслює специфічну знаннево-інформаційну модель світу.

Розроблення галузевої ММР здійснюється для визначення перспективних напрямів розвитку бібліотечно-інформаційного комплексу (у напрямі технологічної, соціальної та інституційної модернізації), збагачення його завдань і функцій у контексті переходу до знанневого, інформаційного суспільства (які забезпечуються ідеологічною, інноваційною та інвестиційною складовими ММР). Воно має на меті отримати кінцевий результат у вигляді досягнення «світового стандарту» з усіх напрямів бібліотечно-інформаційної діяльності. Адже такі поняття, як ефективність діяльності, наявність або відсутність потенціалу розвитку, чітке бачення стратегічних орієнтирів, тактичних завдань вначають здатність сучасної бібліотеки відповідати науково-технічним, соціокультурним, соціально-економічним і технологічним реаліям існування світу, який попри економічну та інформаційну нерівність умов розвитку його суб'єктів, тяжіє до модернізаційного, заснованого на знаннях, етапу загальноцивілізаційного розвитку.

На переконання О. В. Воскобойнікової-Гузєвої, вироблення загальнонаціональної стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери, в основу якої пропонується закласти модернізаційну модель, потребує широкого фахового обговорення, консолідації зусиль бібліотечних спеціалістів різних систем і відомств, узгодження із пріоритетами державної інформаційної та інвестиційної політики.

Про систему автоматизації бібліотек ІРБІС йшлося у доповіді зав. відділу Державної публічної науково-технічної бібліотеки Росії (Москва) **О. Й. Бродовського**, який поінформував присутніх про основні продукти сімейства

ІРБІС відповідно до їх призначення та технологічних можливостей. Доповідач зауважив, що на сьогодні вже близько 3000 бібліотечних установ різного профілю та масштабу в Росії, Україні і Казахстані активно користуються даним програмним забезпеченням для вирішення своїх першочергових завдань. Характеризуючи кожен із представлених продуктів, серед яких ІРБІС-32, ІРБІС-64, ІРБІС-64 повнотекстові БД, ІРБІС-128, О. Й. Бродовський зазначив, що всі ці продукти призначені для модернізації традиційних бібліотечних технологій, котрі пов'язані як зі створенням електронного каталогу, так із його використанням. Допоміжні продукти системи – ІРБІС імідж-каталог, J-ІРБІС, БД класифікаторів на компакт-дисках, ЕБС «АРБУЗ» дають змогу здійснювати ретроконверсію карткових каталогів на основі технології розпізнавання АBBYU, створювати сучасні сайти бібліотек на основі WEB-ІРБІС з CMS «Joomla!», використовувати готові електронні ресурси для аналітико-синтетичної обробки документів. У виступі було зроблено акцент на корпоративні характеристики системи, які ґрунтуються на підтримці комунікаційних форматів, у т. ч. RUSMARC, на основі двосторонньої конверсії даних та web-технологій і протоколу Z39.50.

Питанням координації комплектування бібліотек України присвятила свою доповідь пров. науковий співробітник НБУВ, канд. іст. наук **Н. В. Стрішенець**, яка акцентувала увагу присутніх на проблемних питаннях, пов'язаних з комплектуванням медичною, сільськогосподарською галузевою літературою, виданнями для дітей і особливо зарубіжними електронними ресурсами, вартість яких невпинно і неконтрольовано зростає, а дія ліцензії чинна лише обмежений період часу. У доповіді охарактеризовано види координованого комплектування, (зокрема синергетичний координаційний підхід), розглянуто історичний зразок глобальної координації комплектування у США, відомий як Фармінгтонський план, котрий може служити позитивним орієнтиром для українських бібліотек. Проаналізовано вплив нових технологій на розширення можливостей співпраці у процесі координації комплектування.

Ціла низка доповідей, презентацій була присвячена питанням формування електронних ресурсів сучасної бібліотеки. Доповідачі відзначили, що одним з пріоритетних завдань розвитку бібліотечних установ, яке зумовлене суперечністю між зростаючим обсягом знань й обмеженими можливостями системи документних комунікацій на традиційних носіях інформації, є активне формування бібліотеками власного електронного інформаційного середовища шляхом представлення зібрань електронних документів та надання доступу до них як локальним, так і віддаленим користувачам. Зокрема, проф. Рівненського державного гуманітарного університету, д-р іст. наук **Г. М. Швецова-Водка** розкрила досвід Рівненської державної обласної бібліотеки зі створення та наповнення електронного інформаційного середовища сучасної бібліотеки. Доповідачка ознайомила аудиторію з основними документними інтернет-ресурсами Бібліотеки, які зорієнтовані на задоволення інформаційних потреб різних категорій користувачів. Йшлося про Веб-сайт РДОБ, регіональний інформаційний портал «Рівненщина», освітній навігатор, «Історичну Волинь», електронну бібліотеку творів місцевих авторів, обласний інтерактивний форум, Libr.Net – методичний блог РДБО, poradnik читача (блог РДОБ). Наголошувалося, що формування інформативноємкого електронного середовища значно підвищує інтерес споживачів до ресурсної бази та бібліотечно-інформаційних послуг, забезпе-

чує оперативне задоволення інформаційних потреб. Тому саме це завдання є визначальним складником стратегії розвитку провідних бібліотек країни.

Пров. фахівці Національної історичної бібліотеки України – зав. відділу **О. В. Михайлова**, зав. сектору **В. П. Кисельова**, редактор I кат. **І. В. Чеховська** у своїй спільній доповіді ознайомили присутніх із результатами вивчення краєзнавчого контенту веб-сайтів ОУНБ України. Як свідчить моніторинг повнотекстових краєзнавчих ресурсів на сайтах бібліотек України, перед науковцями і практиками бібліотечної справи сьогодні постає низка завдань, а саме: необхідність системного поглибленого аналізу наявних повнотекстових краєзнавчих ресурсів кожної окремої регіональної бібліотеки; визначення чітких критеріїв відбору краєзнавчих видань для розміщення їх на бібліотечних сайтах; постійний контроль навігаційних можливостей використання повнотекстових краєзнавчих ресурсів та їх відображення в електронних каталогах; вироблення єдиних науково-методичних підходів до структурування краєзнавчої інформації на бібліотечних сайтах та моделювання оптимальної побудови краєзнавчих ресурсів регіональних книгозбірень.

Разом з тим, доповідачі відмітили позитивні тенденції у якісному наповненні краєзнавчого контенту веб-сторінок регіональних бібліотек, серед яких: створення регіональних порталів та баз даних; представлення актуальних джерел первинної і вторинної інформації про історію, економіку та культуру краю. Константувалося, що основою успішного вирішення проблем якісного задоволення краєзнавчих інформаційних потреб користувачів виступає системний підхід до формування краєзнавчих електронних ресурсів, а ефективно управління краєзнавчим контентом бібліотечного сайту є сьогодні об'єктивною необхідністю для регіональних книгозбірень.

Проф. Національного авіаційного університету, канд. пед. наук **М. В. Геращенко** у своєму виступі охарактеризував систему біобібліографічних ресурсів України, яка постійно розвивається та удосконалюється. Він відзначив, що нині спостерігається активізація біографічних досліджень як відображення потреби суспільства у вивченні та осмисленні величезної наукової і культурної спадщини видатних постатей держави. Аналіз біобібліографічних покажчиків, виданих бібліотеками України за останні десять років, засвідчує, що даний напрям роботи є пріоритетним для бібліотечних установ, а комп'ютерні технології дають змогу на якісно новому рівні створювати та максимально наближати до користувача дані видання. Доповідач охарактеризував основні біобібліографічні видання Книжкової палати України, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, Національної парламентської бібліотеки України, Національної наукової медичної бібліотеки України, Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки та інших провідних бібліотек.

Формуванню електронних інформаційних ресурсів спеціалізованих фондів НБУВ присвятили свою співповідь її провідні фахівці – зав. відділу, канд. техн. наук **К. В. Лобузін**, зав. сектору **А. Л. Герус**, наук. співробітник **Т. І. Шовкопляс**, мол. науковий співробітник **О. І. Остаєцька**. Зокрема, було розглянуто науково-методичні засади формування електронних картографічних ресурсів: електронного каталогу і баз даних картографічних матеріалів, авторитетних файлів географічних назв, електронних і цифрових колекцій карт. Представлено програмно-технологічні рішення та інтегровані електронні картографічні ресурси Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, створені на їх

основі. Зазначалося, що для створення описів документів, матеріалів традиційних та електронних колекцій в НБУВ застосовуються засоби каталогізації на платформі САБ «РБІС64» з клієнт-сервальною архітектурою, що дає змогу організувати спільну роботу великого колективу кваліфікованих фахівців. Спеціалістами відділу програмно-технологічного забезпечення комп'ютерних мереж спільно з експертами сектору картографічних видань була проведена робота з адаптації стандартних бібліографічних описів до вимог міжнародних стандартів бібліографічного опису (метаданих) і специфіки опису кожного із видів документа.

Проблеми інформаційного забезпечення фахівців бібліотечної галузі у контексті діяльності читального залу бібліотекознавчої літератури НБУВ порушувалися у доповіді наук. співробітника НБУВ **С. М. Масловської**. Доповідачка окреслила шляхи оптимального формування бібліотекознавчого інформаційного ресурсу та пріоритетні напрями розвитку інформаційного обслуговування бібліотечних працівників, продемонструвала можливості ефективного пошуку і використання БД.

У своїй презентації «Наукові видання Інституту проблем сучасного мистецтва НАМУ в електронному форматі: новий напрям співпраці з бібліотеками» ред. сайта Інституту проблем сучасного мистецтва НАМУ (ІПСМ) **І. В. Несміянова** окреслила основні завдання та напрями діяльності вищезгаданої установи, серед яких – збирання і систематизація інформації з новітніх світових розробок і досліджень у всіх сферах мистецтва, моніторинг діяльності культурних інституцій, проведення наукових досліджень з теорії та історії художньої культури. Особливу увагу доповідачка приділила науковим виданням, представленим у повнотекстовому варіанті на сайті установи, та проекту угоди про співробітництво з науковими бібліотеками гуманітарного профілю, основною метою якого є поширення результатів наукових досліджень ІПСМ НАМ України в академічному середовищі шляхом передачі та представлення електронних видань Інституту до бібліотечних колекцій. Завершуючи свій виступ, І. В. Несміянова запросила учасників секційного засідання до співпраці зі створення сучасного інформаційного середовища гуманітарного напрямку.

Кер. культурно-просвітницького центру НБУВ, канд. іст. наук **Н. Г. Солонська** і мол. науковий співробітник НБУВ **Ю. А. Мордвінов** оприлюднили спільну доповідь «Віртуальний музей Національної бібліотеки і новий комунікаційний простір», яка супроводжувалася електронною презентацією. Було підкреслено, що в світове культурне середовище вже міцно ввійшло таке явище, як «віртуальний музей». Завдячуючи цій інституції, людство має можливість поглиблювати свої знання, ерудицію, нарощувати поінформованість, істотно розширювати зону комунікативності. У сучасній мережі Інтернету нині розрізняють два типи музейних сайтів: представництва реально існуючих музеїв та власне віртуальні музеї. Доповідачі проаналізували організацію інформаційного виробництва у мережі Інтернет; засади створення віртуального музею; принципи відбору інформаційних документів віртуального музейного середовища.

Мета створення віртуального музею Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського – формування в електронному вигляді ресурсу про найбільш цінні документи культурної спадщини людства, його історико-культурні надбання, оскільки в багатомільйонному фонді Бібліотеки зберігаються пам'ятки писемності, починаючи з IX ст., всіма мовами світу, а її історія відображає історію і культуру Ук-

раїни. Віртуальний музей завдяки включенню в міжнародні інформаційні мережі сприятиме й розвитку світової культури, науки.

Кілька учасників конференції присвятили свої виступи актуальним питанням аналітико-синтетичного опрацювання документів. Так, цілісний погляд на предметну область авторитетного контролю розуміння функціонально-семантичних основ його термінологічного апарату представила у своїй доповіді «Термінологічна система авторитетного контролю» пров. наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук **І. П. Антоненко**. Вивчення термінології авторитетного контролю необхідне як для створення науково обґрунтованої методики даного виду діяльності (що є актуальним завданням у сфері наукового опрацювання документів із врахуванням потреб вдосконалення бібліотечно-інформаційної діяльності НБУВ), так і для забезпечення процесу оволодіння спеціальними знаннями бібліографами, каталогізаторами, які спрямовують свої зусилля на формування баз даних авторитетних записів.

Основні структурні властивості таблиць класифікації НБУВ у проекції на організаційні характеристики бібліотечного каталогу розглянуто у доповіді зав. відділу систематизації НБУВ, канд. іст. наук **О. О. Сербіна** «Розвиток таблиць класифікації НБУВ як відображення інноваційної трансформації бібліотечно-інформаційної діяльності». Доповідач подав аналітичний огляд робочих таблиць класифікації НБУВ, визначив основні напрями динамічної трансформації таблиць класифікації у контексті інноваційної діяльності бібліотеки.

У доповіді доц. Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, канд. іст. наук **О. М. Збанацької** був розкритий досвід предметизації документів у Національній парламентській бібліотеці України на прикладі персоналій. Виокремлено особливості побудови словникових статей для Інформаційно-пошукового тезауруса на персоніфіковані «гнізда». Наведено приклади словникових статей, розроблених на окремих діях різних галузей науки і техніки.

Питанням латинізації історичних українських алфавітів присвятив свою доповідь-презентацію старш. науковий співробітник НБУВ, канд. фіз.-мат. наук **М. О. Вакуленко**. Науковий підхід до кирилично-латиничної транслітерації історичних українських алфавітів доповідач розглянув у контексті потреб систематизації та каталогізації бібліографічних даних. Наголошувалося, що виконання вимоги взаємної однозначності між вихідним і транслітерованим текстом інформаційно-пошукової мови, яка є загальноприйнятою для транслітераційних систем, значно полегшує та оптимізує процес інформаційного пошуку. Що характерно, дану авторську розробку можна застосовувати і до старо- та новоукраїнських (діахронічних) правописних систем – таких, як граматики М. Смотрицького, О. Павловського, М. Лучкая, М. Драгоманова, М. Куліша, М. Максимовича та ін.

Сучасним тенденціям та пріоритетам у розвитку бібліотечно-інформаційного обслуговування, питанням використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій для оперативного задоволення інформаційних запитів користувачів, розширення спектра бібліотечних сервісів та послуг, теоретичним підходам до вивчення інформаційних потреб нинішніх читачів присвятили свої виступи провідні фахівці НБУВ – зав. відділу, канд. іст. наук **Н. Ю. Каліберда**, мол. науковий співробітник **Є. О. Корнілова**, зав. відділу **Л. М. Беліна**, мол. науковий співробітник **Н. М. Власенко**, мол. науковий співробітник **О. М. Лопата**, мол. науковий співробітник **Л. В. Коновал**.

Зокрема, **Н. Ю. Каліберда** і **Є. О. Корнілова** у своїй спільній доповіді розкрили досвід НБУВ з організації обслуговування віддалених користувачів. Вони наголосили, що сучасна тенденція розширення нової користувачької аудиторії – віддалених користувачів, яка кількісно значно перевищує безпосередню відвідуваність читальних залів бібліотеки, відбиває загальносвітову ситуацію, що склалася нині в бібліотечному середовищі. Цілком очевидно, що дана аудиторія збільшуватиметься з удосконаленням інтернет-технологій та посиленням кількісного та якісного наповнення бібліотечних сайтів. Тому створення віртуальних сервісів, які орієнтовані на задоволення інформаційних потреб користувачів у віддаленому доступі, є на сьогодні одним із актуальних завдань сучасної бібліотечно-інформаційної установи. Про доцільність та перспективність розвитку нових форм обслуговування на основі електронних інформаційних технологій йдеться і у документах ІФЛА, ЮНЕСКО, де чітко визначено загальні стандарти, принципи організації цієї роботи, стратегію розвитку та основні орієнтири для практичної реалізації віртуального довідково-інформаційного обслуговування користувачів бібліотек. На завершення учасникам секційного засідання було продемонстровано технологію адресного інформування про нові щотижневі надходження до фондів НБУВ, яке здійснюється у тестовому режимі для бібліотек системи НАНУ та бібліотек вищих навчальних закладів України.

У доповіді **Л. М. Беліної** і **Н. М. Власенко** було розглянуто трансформацію функцій та завдань відділу обслуговування Бібліотеки відповідно до еволюції її загальних функцій та завдань. Доповідачі підкреслили, що у діяльності сучасної наукової бібліотеки органічно поєднуються традиційна і електронна технології обслуговування, вони утворюють єдиний процес в загальній системі бібліотечно-інформаційного обслуговування.

Л. В. Коновал у своєму виступі розглянула найпоширеніші у сучасному бібліотекознавстві тлумачення інформаційних потреб (ІП), типової структури, алгоритму їх виникнення і функціонування. Було проаналізовано основні методологічні підходи до вивчення ІП, зокрема: культурологічний, аксіологічний, синергетичний, герменевтичний та особистісно-діяльнісний. Вказувалося на значення вивчення ІП у системі маркетингових досліджень, ефективної організації науково-інформаційної та бібліографічної діяльності.

Вплив сучасних інформаційних технологій на практичну діяльність наукової бібліотеки розкрила у своєму виступі **О. М. Лопата**. Вона представила присутнім основні результати пілотного дослідження, метою якого було вивчення ефективності використання електронних ресурсів Залу періодичних видань на базі АБІС ІРБІС-64. Доповідачка підкреслила, що завдяки цьому дослідженню вдалося виокремити основні категорії користувачів БД ЕК періодичних та продовжуваних видань, дослідити їх інформаційні та тематичні потреби, визначити роль автоматизованих інформаційно-пошукових систем у бібліотечно-інформаційному обслуговуванні, розглянути сучасний стан реалізації інформаційно-пошукових можливостей для формування електронних бібліографічних ресурсів онлайнного доступу. І ще, розроблені за результатами дослідження пропозиції допоможуть приймати управлінські рішення, спрямовані на удосконалення інформування користувачів в умовах функціонування автоматизованих інформаційно-пошукових систем та узгодження їх інформаційних потреб із можливостями наукової бібліотеки.

Доповідь заст. директора Державної бібліотеки України

для юнацтва канд. іст. наук **О. Б. Виноградової** «Інноваційна бібліотечна діяльність для юнацтва: основні шляхи і методи» була присвячена перспективним напрямом роботи з молодіжною аудиторією. Адже молоді користувачі бібліотеки потребують до себе особливої уваги. Тут вкрай важливо досягти балансу між традиційними, інноваційними та дистанційними формами обслуговування. Доповідачка розповіла про основні форми і методи спілкування з юнацтвом у межах сучасного бібліотечного закладу, а також розкрила шляхи формування у молоді культури спілкування в Інтернет-середовищі.

На впровадженні інноваційних технологій у Національній історичній бібліотеці України, зокрема у науково-бібліографічному відділі, зосередилися у своєму виступі фахівці цієї установи – голов. бібліограф **Т. А. Приліпко** і редактор **К. Г. Русановський**. Доповідачі зазначили, що дослідження ефективності використання бібліографічних ресурсів Бібліотеки переконливо засвідчують постійне зростання інтересу користувачів до тематичних бібліографічних показників соціально-гуманітарного напрямку та ресурсів, представлених у вигляді баз даних. Саме тому одним із пріоритетних завдань Національної історичної бібліотеки України було визначено удосконалення аналітично-інформаційної та бібліографічної діяльності з використанням сучасних автоматизованих технологій. Присутнім було продемонстровано технологію підготовки бібліографічних показників з використанням програмного забезпечення РБІС-64, яка дає змогу оперативно створювати як паперовий, так і електронний варіант бібліографічного видання, а використання так званої технології хмарних обчислень забезпечує стабільну роботу з розповсюдження та резервного копіювання документів.

Наук. співробітник Державної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН України, канд. хім. наук **В. М. Товмаченко** присвятив свій виступ висвітленню інноваційної роботи бібліотек вищих аграрного профілю. Він зазначив, що ДНСГБ НААН України як координаційний і науково-методичний центр сільськогосподарських бібліотек країни постійно здійснює моніторинг їх діяльності. Це дає змогу аналізувати ефективність роботи різних технологічних ділянок та ініціювати впровадження відповідних інноваційних проєктів. Доповідач навів дані, які розкривають основні аспекти діяльності бібліотек галузі, а саме: формування документно-інформаційних ресурсів, обслуговування користувачів, інформаційно-бібліографічна діяльність, науково-методична робота, нарощування кадрового потенціалу, зміцнення матеріально-технічної бази.

Підвищений інтерес у присутніх викликали виступи, в яких йшлося про управління якістю діяльності бібліотек, стандартизацію в сфері бібліотечної справи та статистики. Насамперед, це доповідь-презентація голов. бібліотекаря НТБ ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» **О. М. Бруй** «Трансформація сучасної бібліотеки: від функціонального до процесно-орієнтованого підходу». Доповідачка торкнулася питань, які сьогодні набувають особливої актуальності у контексті змін бібліотечно-інформаційної діяльності. На її переконання, трансформація організації – це перехід до нових принципів управління. Ось чому токою нагальною стає необхідність переходу від функціонального до процесно-орієнтованого управління організацією, в основу якого закладено кардинальне переосмислення та перепроекування організації відповідно до чітко поставлених цілей, ціннісних орієнтацій, стратегій, збалансованої системи індикаторів,

стратегічних ініціатив, персональних цілей і відповідного стратегічного результату. О. М. Бруй наголосила, що процесно-орієнтований підхід – це основа для управління якістю, а управління якістю цілком ототожнюється з управлінням організацією.

Про особливості управління якістю діяльності наукової бібліотеки на основі інновацій йшлося і у доповіді заст. директора Науково-технічної бібліотеки Національного авіаційного університету **О. П. Шкурко**. Вона ознайомила присутніх з досвідом бібліотеки вишу щодо удосконалення системи менеджменту якості. Вона підкреслила, що для визначення ефективності діяльності бібліотеки університету використовується система показників реєстру моніторингу, яка забезпечує надання якісних бібліотечно-інформаційних послуг, сприяє удосконаленню основних технологічних ланок та значно оптимізує процес управління установою. Отримані у ході дослідження дані дають змогу визначити об'єктивну інформацію та критичні показники для прийняття управлінських рішень, з'ясувати ефективність сервісної діяльності бібліотеки, задоволеність нею користувачів. Необхідною умовою піднесення якісних показників діяльності бібліотеки, на думку доповідачки, є постійний зворотний зв'язок із користувачами як віддаленими, так і локальними, адже саме це забезпечує вироблення об'єктивних підходів до прийняття управлінських рішень та їх успішну реалізацію.

Дир. Інституту науково-методичного забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ, канд. іст. наук **О. М. Василенко** у доповіді «Науково-методичне забезпечення функцій управління інноваційною діяльністю бібліотеки: розроблення збалансованої системи показників» акцентувала увагу присутніх на інноваційних аспектах бібліотечної діяльності, зокрема, інформаційному забезпеченні управління інноваціями. Зазначалося, що одним з інструментів інформаційної конкретизації є збалансована система показників, перевага якої – поєднання фінансових та нефінансових характеристик, забезпечення взаємозв'язку між показниками і цілями, які бібліотека ставить перед собою, інтеграція із заходами, необхідними для досягнення цілей. Це передбачає визначення переліку взаємопов'язаних даних у межах груп кількісних показників і визначення на їх основі показників ефективності та результативності діяльності бібліотеки. Доповідачка запропонувала систему показників з урахуванням інноваційних складових діяльності бібліотеки та положень стандартів ISO, розроблену на основі збалансованого підходу за основними областями виміру: бібліотечно-інформаційні ресурси (доступ та інфраструктура); використання бібліотечних ресурсів і послуг; ефективність (соціальна, економічна); потенціали розвитку (матеріально-технічне, кадрове забезпечення). Водночас вироблення системи показників на всіх рівнях бібліотечного управління, у т. ч. державного, зауважила О. М. Василенко, вимагає вирішення низки проблем, зокрема: впровадження національних стандартів у сфері бібліотечної справи і статистики, створених на основі положень нових стандартів ISO; оновлення інструктивно-методичних документів з організації обліку в бібліотеках; розроблення уніфікованої форми звітності для бібліотек різних відомств з переліком обов'язкових та факультативних показників; модифікація форм державного статистичного спостереження для публічних бібліотек України (усунення невідповідностей і суперечностей під час представлення та визначення показників, гармонізація зі стандартами ISO, урахування сучасних реалій та перспективного розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності). Це, в свою чергу, пе-

редбачає посилення міжвідомчої координації і взаємодії. Тому доцільно створити дієвий робочий орган (комісію, групу, раду), діяльність якого спрямовувалася б на узгодження та вироблення методичних рішень з актуальних питань бібліотечно-інформаційної діяльності, у т. ч. у сфері бібліотечної статистики і стандартизації. На завершення доповідачка наголосила, що з активним розвитком бібліотечних новацій, пов'язаних з упровадженням інформаційно-комунікаційних технологій, вироблення нових підходів до оцінки бібліотечної діяльності є вкрай важливою справою, адже це дасть змогу показати соціальну значущість роботи бібліотек на етапі побудови інформаційного суспільства, сприятиме розвитку вітчизняної бібліотечної справи.

Порушену вище тему продовжила у своєму виступі зав. відділу Національної парламентської бібліотеки України **І. О. Цуріна**. Вона наголосила на актуальності проблем у сфері стандартизації та бібліотечної статистики, звернула увагу присутніх на значне відставання нормативного забезпечення бібліотечної галузі та просування проектів національних стандартів, які наразі не задовольняють потреб бібліотек. Підкреслила, що є нагальна необхідність у більш активній співпраці провідних бібліотечних установ – методичних центрів країни щодо лобювання інтересів бібліотек на рівні різних відомств, вироблення відповідних методичних рекомендацій та типових інструктивно-методичних документів. Активність у цьому напрямі лише сприяла б розвитку новацій у сфері бібліотечно-інформаційної діяльності.

Проблеми нормативного забезпечення та наукової організації праці в умовах інформатизації бібліотечних процесів аналізувалися у доповіді зав. відділу НБУВ **Т. В. Данильченко** «Нормативне забезпечення інноваційних бібліотечних процесів в умовах упровадження інформаційно-комунікаційних технологій». Доповідачка звернула увагу на значне відставання у розробленні нормативних та інструктивно-методичних документів, покликаних сприяти оновленню бібліотечної діяльності. Щоб виправити цю ситуацію, необхідно насамперед активізувати міжвідомчу роботу у цьому напрямі. Вона дасть змогу комплексно підходити до вирішення проблемних питань галузі, зокрема, значно прискорити упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у бібліотеках.

Проектуванню сучасних бібліотечних будівель присвятили спільну доповідь-презентацію дир. Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки ім. В. Г. Заболотного **Г. А. Войцехівська** і зав. відділу цієї ж бібліотеки **О. В. Жидецька**. Доповідачі зазначили, що в інформаційну епоху домінуючим видом господарської діяльності є виробництво знань та інформації. Саме тому організація ефективного доступу до них має велике значення для розвитку всіх видів діяльності суспільства. У зв'язку з розширенням функцій сучасної книгозбірні, переосмисленням стратегічних напрямів та пріоритетів розвитку всієї бібліотечно-інформаційної галузі значною мірою актуалізуються питання спорудження бібліотечних будівель, які повинні відповідати не тільки нинішнім потребам установ, а й бути зорієнтовані на майбутнє, на впровадження різноманітних інноваційних технологій, на виконання широкого спектру функцій сучасних бібліотечно-інформаційних комплексів. Під час презентації, на прикладі провідних бібліотек світу, було продемонстровано найсучасніші архітектурні підходи до організації комфортного бібліотечного середовища, зорієнтованого на

задоволення різних функціональних потреб самої установи та її користувачів.

Загалом, робота секції проходила в творчій атмосфері, відбувся плідний обмін думками. Учасники секційного засідання, обговоривши проект Рекомендацій міжнародної наукової конференції, схвалили його в цілому. Разом з тим було висловлено побажання акцентувати увагу на питаннях, вирішення котрих потребує зусиль усієї бібліотечної спільноти:

- посилити співпрацю бібліотечного співтовариства з органами управління для вироблення єдиних стратегічних напрямів розвитку бібліотечно-інформаційної галузі;
- створити міжбібліотечну робочу комісію з представників провідних бібліотечних установ з питань науково-методичної взаємодії для вироблення рекомендацій та розроблення типових інструктивно-методичних документів, спрямованих на забезпечення роботи бібліотек в умовах інформатизації суспільства;
- активізувати співпрацю провідних бібліотечно-інформаційних установ з питань стандартизації бібліотечної діяльності, зокрема у сфері бібліотечного обліку і статистики;
- розвивати систему бібліотечно-інформаційних послуг на основі інформаційно-комунікаційних технологій та активізувати їх популяризацію в суспільстві з метою підвищення конкурентоспроможності вітчизняних бібліотек;
- з метою підвищення ефективності бібліотечного управління та активізації просування новацій у бібліотечній сфері запроваджувати нові форми і методи управління, сприяти виробленню критеріїв оцінювання роботи бібліотек на основі гармонізації національних та міжнародних стандартів ISO;
- активізувати зусилля бібліотечного співтовариства щодо формування бібліотечно-інформаційних ресурсів, координації комплектування вітчизняних бібліотек та розроблення єдиної концепції зі створення загальнодержавного веб-середовища корпоративної каталогізації;
- провідним бібліотекам країни зосередити увагу на реалізації завдань державної цільової національно-культурної програми «Бібліотека-XXI»; створити ініціативну робочу групу із представників провідних бібліотечних установ для вироблення спільної стратегії формування єдиного бібліотечно-інформаційного середовища держави із чітким концептуальним уявленням про призначення, принципи побудови, змістовне наповнення, засоби функціонування і визначення ролі кожної установи у цьому процесі;
- ініціативній робочій групі з виконання програми «Бібліотека-XXI» активніше лобювати інтереси бібліотек на рівні державних органів та установ, здійснювати постійний контроль та вносити необхідні корективи для більш ефективної реалізації проекту.

Надія Каліберда,

зав. відділу НБУВ, канд. іст. наук

Володимир Попик,

перший заст. генерального

директора НБУВ, канд. іст. наук

Ольга Василенко,

директор Інституту науково-методичного

забезпечення бібліотечно-інформаційної роботи НБУВ,

канд. іст. наук